

Scenariusz realizacji nagrań w ramach akcji „My '89”

Autor: Dominik Czapigo

Sprzęt potrzebny do realizacji nagrań:

- dyktafon (może być telefon komórkowy; każdy sprzęt wymaga wcześniejszego sprawdzenie jakości rejestrowanych nagrań – czy dźwięk jest czysty) lub kamera (może być telefon komórkowy; konieczne wcześniejsze sprawdzenie, czy jakość obrazu jest zadowalająca i pozwoli na prezentację materiału na innym niż ekran komórki urządzeniu – np. z użyciem rzutnika);
- w przypadku nagrań wideo: statyw lub inne rozwiązanie zapewniające ustawienie kamery/telefonu i stabilizację obrazu (np. telefon ustawiony i unieruchomiony na podwyższeniu zaimprovizowanym z książek);
- dysk zewnętrzny (ewentualnie dysk w komputerze) umożliwiający zapisanie kopii powstałego nagrania;
- darmowy program do montażu dźwięku/obrazu.

Krok 1: Znalezienie partnerów, którzy wesprą bibliotekę w realizacji zadania

Warto do wspólnej pracy zaangażować młodzież szkolną lub użytkowników biblioteki. Nie należy obawiać się różnicy wieku między nagrywającymi i nagrywanymi. Najczęściej ma ona korzystny wpływ na przebieg nagrań – starsi traktują młodszych jako ciekawych rozmówców, którym mogą przekazać istotną wiedzę („poczucie misji” w edukowaniu młodszego pokolenia).

Uwaga: Różnica wieku nie może jednak usprawiedliwiać całkowitej niewiedzy – osoby nagrywające powinny poświęcić czas na poznanie historycznego kontekstu związanego z przełomem 1989 roku (przyczyny podjęcie rozmów przedstawicieli władzy z członkami „Solidarności”, sytuacja gospodarcza w tamtym okresie, obrady Okrągłego Stołu i ich podstawowe ustalenia, wybory 4 czerwca 1989).

Krok 2: Znalezienie potencjalnych rozmówców

- Szukając osób do nagrania, kierujemy się w pierwszym rzędzie kryterium wieku – zależy nam na rozmowach z osobami, które bezpośrednio uczestniczyły w interesujących nas wydarzeniach i miały szansę zapamiętać je osobiście, a teraz mogą nam o nich opowiedzieć

program
rozwoju
bibliotek

Akcja „My '89” prowadzona jest w ramach Programu Rozwoju Bibliotek. Program Rozwoju Bibliotek to przedsięwzięcie Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności prowadzone przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego. W latach 2009-2015 było realizowane w ramach partnerstwa z Fundacją Billa i Melindy Gatesów.

(dla przykładu: trudno oczekiwać, by osoba urodzona w 1986 roku mogła opisać, jak zapamiętała wybory 4 czerwca 1989).

- Szukamy rozmówców, korzystając z własnej wiedzy i sieci kontaktów oraz wiedzy i kontaktów osób trzecich.

Uwaga: Powinniśmy korzystać z pomocy przedstawicieli różnych grup w danej społeczności – każdy z nich może nam wskazać osoby z innych kręgów towarzyskich, o odmiennych poglądach, różnego pochodzenia społecznego. Dla przykładu w naszej grupie mogą się znaleźć rozmówcy, którzy w opisywanym czasie pełnili różne role zawodowe: rolnik, nauczycielka, pracownik poczty itd. Dzięki temu mniejsze będzie ryzyko zamknięcia się w „towarzyskiej bańce”, a większa szansa na poznanie osób, które naświetlą nam interesujące nas zagadnienie z różnych perspektyw. Docieranie do kolejnych rozmówców dzięki „efektowi śnieżnej kuli” (jedna osoba odsyła nas do kolejnej, którą zna) wiąże się często z istotnymi ograniczeniami – nie powinna być to jedyna metoda nawiązywania kontaktów.

Krok 3: Przygotowanie merytoryczne przed nawiązaniem pierwszego kontaktu

- Konieczne jest zdobycie podstawowej wiedzy dotyczącej interesującego nas tematu. Rozmówcy zrozumieją nasze zamiary, jeśli sami będziemy ich pewni i w miarę sprawnie będziemy się poruszać po interesującym nas tematycznie obszarze.
- W ramach przygotowania – korzystając z innych źródeł niż pamięć naszych rozmówców (np. archiwalna prasa, dostępne w sieci informacje itd.) – powinniśmy poznać nie tylko ogólny, ale także lokalny kontekst wydarzeń 1989 roku. Nie chodzi o rozległe studiowanie tematu, ale zdobycie podstawowej wiedzy – na przykład o tym, jak przemiany tego czasu przełożyły się gospodarczo na funkcjonowanie lokalnego zakładu produkcyjnego, w jaki sposób prowadzono kampanię do wyborów w 1989 roku (czy zachowały się jakieś ulotki, plakaty, zdjęcie to dokumentujące czy wyborcze numery lokalnej prasy).

Wskazówka: Linki do przydatnych stron i publikacji dotyczących przełomu 1989 roku zebrano na końcu scenariusza.

Krok 4: Pierwszy kontakt z rozmówcą

- Podczas pierwszej rozmowy (często telefonicznej) lub pisząc pierwszy mejl powinniśmy jasno poinformować, skąd mamy numer telefonu/email danej osoby, kim jesteśmy, jaką instytucję reprezentujemy i jaki jest nasz cel – tj. nagranie wspomnień związanych z 1989 rokiem, przygotowanie prezentacji itd. Warto od początku akcentować, że interesuje nas codzienność, historie zwykłych ludzi, a nie „wielka polityka”.
- Na tym i na każdym kolejnym etapie powinniśmy przyjąć następującą ogólną zasadę: nasze działania i zamiary muszą być w pełni przejrzyste dla osoby, z którą próbujemy się umówić.

- Po zwięzłym zaprezentowaniu siebie i naszych celów warto zaproponować spotkanie na żywo, by przy jego okazji przekazać szczegółowe informacje – rozmowa na żywo daje nam większe możliwości przekonania do uczestniczenia w projekcie osób początkowo niezdecydowanych.

Uwaga: Nie próbujemy „kupować” zgody na rozmowę i uczestniczenie w projekcie, składając obietnice, których nie będziemy mogli spełnić (np. „Napiszemy o panu w naszej lokalnej gazecie.”). Niemożność ich późniejszego zrealizowania może być źródłem rozczarowania dla naszych rozmówców, a nawet poczucia, że zostali oszukani.

- Pierwsze spotkanie na żywo może – i często będzie – łączyć się z samym nagrywaniem. Należy się więc do niego przygotować nie tylko od strony merytorycznej, ale i technicznej.

Uwaga: Powinniśmy umówić się w przestrzeni, która pozwoli nam na zarejestrowanie nagrania i jego późniejsze wykorzystanie. Najlepiej, jeśli będzie to mieszkanie/dom rozmówcy, co jednak nie zawsze jest możliwe. Wtedy szukamy miejsca, w którym możliwe będzie spokojne – tj. niezakłócone przez osoby trzecie oraz różnego rodzaju hałasy – nagranie (nie może to być kawiarnia, otwarte miejsce w przestrzeni publicznej, jak na przykład czytelnia biblioteki itd.).

Krok 5: Spotkanie na żywo – jego przebieg

- Jak prowadzić rozmowę? – patrz **Załącznik nr 1**.
- Aspekty techniczne związane z nagrywaniem – patrz **Załącznik nr 2**.
- Oglądanie archiwalnych dokumentów i/lub fotografii oraz nagranie ich opisów. Konieczne jest precyzyjne oznaczenie, który z opisów odnosi się do którego zdjęcia.

Uwaga: W trakcie oglądania zdjęć/dokumentów warto włączyć dyktafon/kamerę (za każdym razem trzeba uprzedzić, że zamierzamy nagrywać). Bardzo często oglądanie zdjęć/dokumentów wywołuje kolejne wspomnienia.

- Dokumenty i zdjęcia można zeskanować na miejscu lub wypożyczyć do skanowania.
- Dodatkowo warto wykonać fotograficzny portret nagranej osoby (może być bardzo przydatny w dalszej pracy nad prezentacją naszego projektu).
- Podpisanie przez osobę nagrywaną zgody na wykorzystanie nagrania – wzór przykładowej zgody (do zmodyfikowania wedle potrzeb) znajdziesz w **Załączniku nr 3**.

Krok 6: Po spotkaniu

- Zabezpieczenie nagrania – zachowanie go w dwóch kopiach na dwóch różnych nośnikach (np. komputer i dysk zewnętrzny lub na dwóch komputerach).
- Wybór fragmentów do prezentacji: nie może on zniekształcić czy zafałszować tego, co powiedział nam rozmówca.

- Zorganizowanie spotkania i zaprezentowanie finalnego materiału – nie tylko uczestnikom projektu, lecz także wszystkim zainteresowanym. Osoby, które wzięły bezpośredni udział w projekcie warto zaprosić osobiście (na przykład telefonicznie), do innych dotrzeć przez Facebooka, stronę biblioteki itd. Warto też wydrukować i rozwiesić plakaty tam, gdzie mogą one trafić do możliwie szerokiego grona odbiorców (biblioteka, szkoła, Urząd Gminy, tablica informacyjna przed kościołem parafialnym).

Dodatkowe materiały dotyczące historii mówionej:

- rozdział *Historia mówiona – realizacja nagrań* (s. 69–80) w publikacji *Archiwistyka społeczna* (Ośrodek KARTA, 2012):
https://archiwa.org/sites/default/files/files/Archiwa_spoeczne_podrecznik.pdf;
- animowany tutorial *Historia mówiona – Jak nagrywać relacje biograficzne audio? Instrukcja dla nagrywających*: <https://www.youtube.com/watch?v=pRws0-JR20Y>;
Mimo że dotyczy nagrywania relacji biograficznych może być przydatny także dla nagrywania relacji tematycznych (takich jak w interesującym nas projekcie o 1989 roku).
- *Historia mówiona. Elementarz* (Narodowe Centrum Kultury, 2008):
<https://www.nck.pl/upload/historia-mowiona-elementarz.pdf>;
- jako dopełnienie wiedzy praktycznej związanej z nagrywaniem – tekst akademicki Piotra Filipkowskiego *Historia mówiona i wojna* (2005):
http://biblioteka.teatrnn.pl/dlibra/Content/9618/Historia_mowiona_i_wojna.pdf.

Dodatkowe materiały dotyczące przełomu 1989 roku:

- broszura *Koniec systemu*, w której z użyciem tekstów źródłowych opisano przełom 1989 roku w Polsce (s. 4–31) oraz pięciu innych krajach Europy Środkowo-Wschodniej:
<https://ksiegarnia.karta.org.pl/wp-content/uploads/2017/11/koniec-systemu.pdf>;
- kwartalnik „Karta” nr 27/1999 – Andrzej Dudek, *Agonia Peerelu*;
- kwartalnik „Karta” nr 79/2014 – *Wolność z wyboru*, wspomnienia jedenastu uczestników przełomu 1989 (wybrał do druku Łukasz Bertram);
- książka Aleksandry Boćkowskiej *Można wybierać. 4 czerwca 1989* (Czarne, 2019);
- strona projektu *Archiwa Przełomu 1989–1991* – w szczególności zakładki:
 - Zasoby (a tu punkt 2: Świadczone transformacji): <http://archiwaprzelomu.pl/online>,
 - Dysputy historyczne (tu: Artykuły badaczy i świadków historii):
<http://archiwaprzelomu.pl/dysputy/action/artykuly>.

